

**A Hegyháti Járás
Esélyteremtő
Programterve**

A HEGYHÁTI JÁRÁS ESÉLYTEREMTŐ PROGRAMTERVE

2015

Javaslatok

A járási esélyteremtő programban résztvevő települések: Alsómocsolád, Bakóca, Baranyajenő, Baranyaszentgyörgy, Felsőegerszeg, Gödre, Kisbeszterce, Kishajmás, Mágocs, Meződ, Mindszentgodisa, Palé, Sásd, Tormás, Varga, Vázsnok

A programterv Sásd Város Önkormányzata megbízásából készült.

Programterv lezárva: 2015.08.29.

Beérkezett észrevételek alapján javítva: 2015.09.24.

Programterv elfogadva: 2015.09.25.

Verzió szám: 6.0

Tartalom

1. Bevezetés.....	4
1.1. Az esélyteremtő programterv háttere és célja	4
1.2. Az Esélyteremtő programterv felépítése és módszertana	5
1.3. Az esélyegyenlőség társadalmi háttere	7
1.4. Az esélyegyenlőség jogi háttere	11
2. A stratégiai környezet elemzése.....	14
3. Az esélyegyenlőségi program hátrányos helyzetű csoportjainak elemzése	22
3.1. A nők helyzete, esélyegyenlősége	22
3.2. A romák és mélyszegénységben élők esélyegyenlősége.....	24
3.3. A gyermekek helyzete, esélyegyenlősége	28
3.4. A fogyatékkal élők helyzete, esélyegyenlősége	31
3.5. Az idősek helyzete, esélyegyenlősége.....	32
4. Helyi partnerség, önszerveződés - Non-profit/for-profit szféra társadalmi felelősségvállalása	34
5. A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programtervének Intézkedései.....	36
5.1. Jövőkép és küldetés.....	36
5.2. A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programterv kerekasztalának stratégiai prioritásai	43
5.3. Megvalósítás és legitimáció.....	45
6. Mellékletek.....	47
6.1. melléklet: Kapcsolódó EU és nemzeti stratégiák.....	47
6.2. melléklet: A Hegyháti Járás érintett településeinek problémalistája	50
7. Felhasznált irodalom	55

„Egy ember nemcsak a tetteivel árthat másoknak, hanem a közömbösségével is, és ebben az esetben is felelősség terheli őt.”

John Stuart Mill

1. Bevezetés

A minden ember számára egyenlő esélyeket biztosító társadalom megköveteli a társadalmi érvényesülést gátló akadályok elmozdítását, és egy olyan társadalmi légkör, kultúra kialakítását is, amelyben a sokféleség, valamint a másság elfogadott normaként, vagy akár már értéként jelenik meg. Ezen elvárások alapján az ország – megyék, járások, települések – feladata a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése.

Az esélyegyenlőség biztosítása és előmozdítása jól elkülöníthető fogalmak, amelyek egyben egymást kiegészíthető célokat jelölnek meg: Az esélyegyenlőség biztosítása olyan, általában passzív cselekedet, amely valamit lehetővé, elérhetővé tesz egy adott védett csoport (pl. gyerekek, szellemi fogyatékosok, mozgássérültek, idősek) számára is. Az esélyegyenlőség előmozdítása, vagyis az esélyteremtés azonban már aktív cselekedet, melynek eredményeként a védett csoport tagjai valóban élni tudnak a számukra is nyitott lehetőségekkel. Az esélyegyenlőség érvényesüléséről csak akkor beszélhetünk, ha mindkét cél egyszerre teljesül: az adott védett csoport tényleges résztvevővé válik.

1.1. Az esélyteremtő programterv háttere és célja

Sásd város megbízásából és együttműködésével készült el a Hegyháti Járás Esélyteremtő-programterve, amelynek megvalósítására pályázati forrásból - *ÁROP-1.A.3-2014 -2014-0120* "Területi együttműködés kialakítása Sásdon" - valósult meg.

A járási szintű együttműködés javítja a feladatok szervezésének, ellátásának minőségét és koordinációját, ésszerű költségfelhasználást tesz lehetővé, így jelentősen javulhat a költséghatékonyság és a problémakezelés színvonala. A Sásd város kezdeményezésére elkészült jelenlegi programterv a Hegyháti Járás 25 települése közül 16 településére terjed ki. Ezek Alsómocsolád, Bakóca, Baranyajenő, Baranyaszentgyörgy, Felsőegerszeg, Gödre, Kisbeszterce, Kishajmás, Mágocs, Meződ, Mindszentgodisa, Palé, Sásd, Tormás, Varga, Vázsnok.

Jelen programterv legfőbb célja egy olyan koncepció kidolgozása a Hegyháti Járás érintett települései számára, amely megvalósíthatja a további „esélyteremtés” alapját, folyamatát, kijelöli a főbb fókuszpontokat, stratégiai irányokat, rámutat ezek előnyeire, és elemzi az előnyök kiaknázásához szükséges alapvető feltételeket. Az Esélyteremtő-programterv elkészítésének további célja, hogy a járásnak legyen egy egységesen kidolgozott és elfogadott programterve az esélyegyenlőségi kérdésekre.

1.2. Az Esélyteremtő programterv felépítése és módszertana

Az esélyteremtő programterv tartalmazza a járási szintű helyzetelemzést. A helyzetelemzés célja annak megállapítása, hogy a járásban élő hátrányos helyzetű társadalmi csoportok a teljes lakossághoz viszonyítva milyen területi, jövedelmi, foglalkoztatási, képzettségi, szociális, lakhatási, egészségügyi mutatókkal rendelkeznek, és ezek alapján az adott járás milyen esélyegyenlőtlenségi problémákkal küzd.

Az esélyegyenlőség pozitív befolyásolásához megerősítő intézkedéseket kell kidolgozni, melynek stratégiai terve az esélyegyenlőségi program. A program része a körültekintő, részletes helyzetelemzés, értékelés az alapelvek, célok meghatározása, a továbblépés lehetőségeinek megkeresése a partnerségi megközelítés lehetőségének számba vételével.

Az alkalmazott módszertan segítségével a járás települései olyan szakmai programterv birtokába jutnak, amely egyfajta iránytűként szolgál az esélyteremtés irányok, a megvalósítási feltételek, illetve a konkrét lépések, tevékenységek meghatározásához. A programterv készítése során alkalmazott alapelvek az alábbiak:

A. Primer és szekunder információk összhangja

A programterv kidolgozás során egyaránt érdemes támaszkodni a szekunder információkra (statisztikai adatok, korábban elkészült fejlesztési (HEP) koncepciók és programok), ugyanakkor azonban az elérhető szekunder információk, adatok primer információkkal való kiegészítése szintén indokolt. A primer információgyűjtés a települések és szervezetek képviselőivel tartott interjúk és kerekasztal beszélgetések során valósult meg.

B. Az érintettek bevonása – széles körű egyeztetés

A programterv kidolgozás során jelentős hangsúlyt fektetünk arra, hogy az érintettek, a járás önkormányzatainak, vállalkozásainak és civil szervezetinek képviselői befolyásolhassák

a tervezési dokumentum tartalmát, érdekeiket, elképzeléseiket megjeleníthessék. Ezt szolgálja a részletes primer kutatás, valamint a kísérő egyeztetési folyamat.

C. Gyakorlatorientált megközelítés

A programterv elkészítése során az elméleti megfelelést és a gyakorlati alkalmazhatóságot egyszerre vettük figyelembe; és törekedtünk egy olyan programterv elkészítésére, amely a gyakorlatban is megvalósítható prioritásokkal rendelkezik, és számíthat a közösség támogatására.

A helyzetelemzés során alkalmazott módszerek

Az alapelvek gyakorlati alkalmazását támasztják alá a fejlesztési dokumentumban nyomon követhető módszerek. A helyzetfeltáráshoz, illetve az abból levonható következtetések megalapozásához az alábbi konkrét módszereket alkalmaztuk:

- Az országos, megyei és járási szintű háttéranyagok, koncepciók áttekintése;
- Egészségügyi és társadalmi adatbázisok összefoglaló helyzetértékelése;
- Primer információk összegyűjtése interjúk, viták és egyeztetések során;
- Műhelymunka a meglévő ismeretek, gondolatok, érzések összegyűjtésére;
- A helyi esélyegyenlőségi programok (HEP) felülvizsgálata, frissítése az önkormányzati beszámolók alapján;
- Az esélyegyenlőségi kerekasztal beszélgetések résztvevőinek személyes tapasztalatainak megosztása saját szakmai és működési területükről;
- Jó gyakorlatok, bevált megoldások, működő minták feltérképezése, összegyűjtése külföldi és országos példák segítségével

1.3. Az esélyegyenlőség társadalmi háttere

Egy társadalmat akkor tekintünk igazán egységesnek, ha az egyes társadalmi státuszokat nem választják el átjárhatatlan falak, az egyik státusból át lehet jutni a másikba, ha lehetséges köztük a váltás. Ha nincsenek olyan csoportok, amelyek totális mértékben ki vannak rekesztve az erőforrásokból, a különböző (gazdasági, politikai, kulturális, kapcsolati stb.) tőkékéből, és ha – legalább valamennyire - az alacsony státuszú csoportok számára is elérhetőek a mások számára könnyen hozzáférhető javak.

A témakörrel kapcsolatos egyik probléma, hogy a kapcsolódó és napi szinten is használt fogalmak tartalma nem kellően tisztázott, így félreértésekre ad lehetőséget. Ezt elkerülendő az esélyegyenlőséghez köthető legfontosabb fogalmakat vesszük sorra azzal a céllal, hogy kialakítsuk azt a „közös nyelvet”, mely segíti a mélyebb összefüggések feltárását is.

Az **egyenlő bánásmód** elve a diszkrimináció, vagyis a hátrányos megkülönböztetés tilalmát jelenti. Ezen elv szerint emberek vagy embercsoportok között nem lehet indokolatlanul különbséget tenni. A jogi szabályozás fő kérdése, hogy mi minősül indokolatlan különbségtételnek, hogy ki köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét, illetve annak megsértése hogyan szankcionálható.

A **hátrányos megkülönböztetés**, diszkrimináció vagy negatív diszkrimináció az ösztönös (nem tudatos), vagy tudatos kirekesztő, megalázó cselekedet. Indítéka lehet a fölérendeltség (uralom, elsődlegesség, dominancia) megszerzése vagy megtartása az embercsoporton belül vagy csoportok között. Ez az egyenlő bánásmód elvével ellentétes eljárás. A hátrányos megkülönböztetés viselkedésbeli hátterét a társas tanulás útján létrejött sztereotípiák adják

A **sztereotípiák** olyan személyiség sémák, amelyek a gyors és hatékony adatfeldolgozást segítik elő. A köztudatban a sztereotípia fogalma negatív csengésű - sokszor tévesen azonosítják az előítéllettel -, de agyunk számára nélkülözhetetlen információt osztályozó folyamat része. Az így meghatározott és elraktározott adatok azonban az egyénre kivetítve pontatlanok és ezért félrevezetőek lehetnek, viszont a sémák használata nélkül sokkal kevesebb információt tudnánk feldolgozni.

Néhány jellemző példa:

- Nemi sztereotípiák. Férfi-nő, apa-anya szerepek jellemzői
- Szexuális sztereotípiák. Hetero-, és homoszexuális megítélések
- Megjelenésre és kinézetre vonatkozó sztereotípiák. A kinézet alapján köztudatban lévő sztereotípiák.
- Nemzeti és etnikai sztereotípiák Nemzeti hovatartozásra épülő sztereotípiák, mint Szakmákról szóló sztereotípiák. Különböző szakmákhoz társított sztereotípiák

Az **előítélet** a tényeken, a hibás vagy merev általánosításokon alapuló, előre kialakított feltételezés, vélemény. Az előítélet a gondolkodás gazdaságosságra törekvő tulajdonságának velejárója - mindenki él vele, ha nem is éppen az emberekkel kapcsolatban, viszont nem azonos az előzetes ítélet fogalmával.

Az **önbeteljesítő jóslat** - ha az előítéleteinek megfelelően viselkedik valaki egy adott személlyel, vagy csoporttal hosszabb ideig, gyakori az a jelenség, hogy az adott egyén, vagy csoport nem tud máshogyan reagálni, mint amit az előítéletek sugallnak, és végül beteljesíti az elvárásokat.

A **pygmalion hatás** - az előbbi fogalomhoz kapcsolódik szorosan az a kutatásokkal is alátámasztott jelenség, melyet oktatás terén vizsgáltak. E szerint a tanárok – nem feltétlenül tudatos – elvárásai és viszonyulásai diákjaik felé – nem feltétlenül tudatosan – olyan viselkedést eredményeznek, melyek megerősítik a diákokat vagy elbátortalanítják. Önbizalmukat megtámogatják vagy csökkentik, ami nagy hatással van iskolai teljesítményükre is.

A **diszkrimináció** modern használatban, olyan megkülönböztető bánásmód (cselekedet, tevékenység, kijelentés, elmulasztott tett, viselkedés), mely az egyén (személy) vagy a csoport esélyegyenlőségére hat. A hatása lehet negatív vagy pozitív, módszere pedig nyílt vagy burkolt.

A **pozitív diszkrimináció** - hátrányt csökkentő megkülönböztetés, amely csoportra, személyre vonatkozó jogi, adminisztratív vagy egyéb segítséget jelent, és amelyre a csoport vagy személy valamilyen szempontból a többséghez képest hátrányos helyzete ad okot. Indítéka a domináns egyén vagy csoport együttérzése, megértés illetve a másik fél követelése vagy tiltakozása a gazdasági és társadalmi igazságtalanság ellen. Szándéka a szolidaritás, az embercso-

portok közötti gazdasági vagy társadalmi igazságtalanság enyhítése, vagyis az esélyegyenlőség megteremtése. A pozitív diszkrimináció bizonyos esetben korlátokat állít főleg a domináns és esetleg a hátrányos helyzetben lévőknek, mégis az esélyegyenlőséget vizsgálva igazságosabb. Például ilyen egy alulképviseelt csoport tagjainak segítése, részesülése az arányosság elvén (kvótával).

Az **esélyegyenlőség** (vagy azonos lehetőségek) fogalma az emberi jogok általános felfogásán alapszik. Az emberek egyenlőségét hangsúlyozza nemre, fajra, nemzetiségre, korra, egészségi állapotra, társadalmi helyzetre stb. való tekintet nélkül. Az esélyegyenlőség azt jelenti, hogy nem elég kinyilatkoztatni, hogy mindenki egyenlő, hanem biztosítani is kell ennek az egyenlőségnek az ésszerű feltételeit. Minden embernek ugyanolyan lehetősége kell, hogy legyen szükségletei kielégítésére, törekvései és életcéljai megvalósításához. Az esélyegyenlőség tehát maga után vonja, hogy ahol az esélyek egyenlősége nem garantált, ott kompenzációs intézkedésekre van szükség.

Hogyan lehet ezen változtatni?

A hátrányos megkülönböztetés viselkedésbeli háttere társas tanulás útján létrejött ugyanakor nem meglepő, hogy a „nem-megkülönböztető” magatartás is szintén társas tanulás útján jön létre. A legtöbb társadalom és viselkedéstudományi tanulmány e témában a következő lehetőségeket vázolja fel:

Kontaktus hipotézis

Ezen gondolat képviselői szerint – és ezt számos kutatás is alátámasztotta – ha két egymással konfliktusban álló csoport tagjai kapcsolatba kerülnek egymással, jelentősen csökkenhet az előítéletek ereje. Természetesen nem minden esetben. Van néhány feltétel, melynek teljesülnie kell hozzá: egyenlő státuszban legyen a két csoport; legyenek közös főlérendelt célok; az együttműködés feltételei legyenek biztosítva; továbbá, hogy a találkozást, kapcsolatépítést mindkét fél által elismert intézmények támogassák. Egy ilyen találkozás során a feleknek lehetősége nyílik megismerni a másik csoport tagjának nézőpontját, történetét és személyes jellemzőit, amelyek mind csökkenthetik a túláltalánosított elgondolásokat. Ennek az egyik kiváló módszere az élőkönyvtár.

Az élő könyvtár a kétezres évek elején Dániából indult kezdeményezés, amely a közvetlen találkozás és a személyes élmény módszerével küzd az előítéletek ellen. Az élő

könyvtár olyan, mint egy "hagyományos" könyvtár, azzal a különbséggel, hogy itt emberek a könyvek, és az olvasás egy rövid, 30-60 perces beszélgetés formáját ölti. Ezek a könyvek olyan csoportok tagjai közül kerülnek ki, melyekkel szemben negatív előítéletek élnek a társadalom széles rétegeiben, és amelyek ennek következtében könnyen válnak diszkrimináció áldozatává (pl. romák, menekültek, zsidók, melegek, leszbikusok, transzneműek, hajléktalanok, fogyatékkal élők, stb.). Az „olvasás” során az „olvasók” - akik azelőtt talán soha nem találkoztak az adott csoporthoz tartozó személlyel - békés, biztonságos körülmények között beszélgetnek a „könyvekkel”, és a személyes találkozásnak köszönhetően jobban megismerik a szóban forgó kisebbség életét, problémáit, örömeit.

Mozaik módszer

Ezt a módszert már igen régóta használják az oktatás területén (is), legfőképpen az előítéletek csökkentésére. A gyakorlatban való alkalmazás lényege, hogy a diákoknak csoportokba osztva kell megoldaniuk úgy adott feladatokat, hogy az csak egymással együttműködve lehetséges. Ezáltal pedig növekszik a kooperáció képessége, az egymásra figyelés és a másik elfogadásának a készsége.

Empátia fejlesztése

Sikerrel alkalmazták számos előítélettel szemben, a diszkriminált csoporttal kapcsolatos empátia fejlesztését. Annak a készségnek, képességnek a fejlesztését jelentette ez, hogy minél jobban bele tudják magukat képzelni a csoport tagjai a másik ember helyzetébe, érzéseinek, gondolatainak milyenségébe.

Tudatosítás, nyitottság, alternatív lehetőségek felmutatása, megkeresése

Az előítéletek, sztereotípiák nagyon gyakran nem tudatosan vannak jelen az életünkben és határozzák meg viselkedésünket. Emiatt is fontos szempont az előítéletes gondolataink tudatosítása. Természetesen önmagában ez csak az első lépés. Fontos következő lépés pedig azoknak a lehetőségeknek a megvizsgálása és számbavétele a sztereotípiáink kapcsán, melyek ellenérvekként szólhatnak, melyek alternatív magyarázatot jelenthetnek.

Politically Correct - PC (ejtsd: piszi) kommunikáció

Amerikában indult el az a mozgalom, mely a politikai korrektség elvét hangsúlyozza az emberek egymás közti kommunikációjában. Céljuk, hogy ne lehessen eleve sértő módon megnevezni embereket, helyzeteket, állapotokat, tetteket.

1.4. Az esélyegyenlőség jogi háttere

Nemzetközi jog a diszkrimináció ellenes küzdelemben

Léteznek olyan nemzetközi jogi eszközök, amelyek igénybe vehetők mind egyéni jogsérelmek esetén, mind pedig akkor, ha egy civil szervezet megítélése szerint a kormányzat nem lép fel kellő hatékonysággal a hátrányos megkülönböztetés jelenségei ellen. Kiemelendő az ENSZ emberi-jogi intézményrendszere, az ENSZ égisze alatt számos emberi jogi tárgyú szerződés született, ezek 4 fő csoportja:

1. Általános kereteket jelentő szerződések és dokumentumok:

- Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (ajánlás jellegű, de fontos - 1948-ban fogadták el)
- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1976. évi 8.tvr. hirdeti ki nálunk)
- Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1976. évi 9. tvr.)

2. Diszkrimináció tilalmát kimondó szerződések:

- Faji megkülönböztetés kiküszöböléséről szóló egyezmény (1969. évi 8. tvr.)
- Apartheid tilalmáról szóló egyezmény (1976. évi 27. tvr.)
- UNESCO egyezmény az oktatási diszkrimináció ellen (1960. december)
- Nőkkel szembeni megkülönböztetés felszámolásáról szóló egyezmény (1982. évi 10. tvr.)

3. A menekültek, hontalanok és egyéb migránsok helyzetére vonatkozó rendelkezések

4. Specifikus helyzetű csoportokra és specifikus kérdésekre vonatkozó egyezmények:

- Egyezmény a gyermek jogairól (1989, 1991. évi LXVI. tv.)
- A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetés vagy bánásmód elleni egyezmény (1984, 1988. évi 3. tvr.)

Európai Unió jogi szabályozása

Az esélyegyenlőség egy olyan általános alapelv, amelynek leglényegesebb szempontjai az Európai Közösség alapító egyezményének 6. cikkelyében (tilalom nemzeti hovatartozás miatti diszkriminációról) valamint a 119.cikkelyében (a nők és férfiak egyenlő bérezése) vannak lefektetve. Ezek az alapelvek minden területen alkalmazandók, különös tekintettel a gazdasági, társadalmi, kulturális és családi életre. Ahhoz, hogy az esélyegyenlőség elve a gyakorlatban is érvényesülhessen, szükség lehet ún. pozitív megkülönböztető intézkedésekre is.

Az Amszterdami szerződés hatálybalépésével egy új, a diszkrimináció tilalmáról szóló 6/A cikkely erősíti meg az esélyegyenlőség elvét. Ezen új cikkely célja, hogy a Tanács megtehesse a szükséges intézkedéseket mindennemű, a nembeli, a faji, az etnikai hovatartozáson, a koron, a vallási, a lelkiismereti, és a szexuális érdeklődésen alapuló diszkrimináció leküzdése érdekében.

Magyar jogszabályok az esélyegyenlőséghez kapcsolódóan

Az Irányelvek átültetését szolgáló Esélyegyenlőségi törvény alapjaiban reformálta meg a magyar diszkrimináció-ellenes rendszert. Egységessé tette a különböző jogágak diszkrimináció-ellenes rendelkezéseit; bevezette a diszkriminációt megvalósító magatartások (közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés, megtorlás, szegregáció stb.) definícióit. Létrehozta a hátrányos megkülönböztetés ellen fellépni hivatott egységes hatóságot az Egyenlő Bánásmód Hatóságot; kiterjesztette a bizonyítási teher megfordításának kötelezettséget szinte minden diszkriminációs ügyre; végül pedig, megteremtette annak lehetőségét, hogy a civil szervezetek a közérdekű igényérvényesítés keretében fellépjenek az olyan diszkriminatív megnyilvánulások ellen, amelyeknek nincs egyénileg azonosítható áldozata.

Az egyenlő bánásmód területét érintő legfontosabb jogszabályok

- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól
- 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről
- 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- 2011. évi CXCV. törvény - a közszolgálati tisztviselőkről
- 2011. évi CXII. törvény - az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság Tanácsadó Testületének állásfoglalásai és jogszabályalkotási javaslatai

- 309/1/2011. (II.11) TT. sz. állásfoglalás az akadálymentesítési kötelezettségről
- 309/2/2011. (III.25.) TT. sz. állásfoglalás az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. tv. hatályáról
- 288/1/2010. (II.11.) TT. sz. állásfoglalás a 362/2004. (XII.26.) Korm. Rendelet 2009. október 1. napjától hatályos 14/B. §-ának eljárásjogi értelmezéséről
- 288/4/2010. (VI.21.) TT. sz. állásfoglalás az európai uniós jog hatályosulásával kapcsolatos kérdésekről
- 288/2/2010. (IV.9.) TT. sz. állásfoglalás az egyéb helyzet meghatározásával kapcsolatban
- 384/5/2008.(IV.10.) TT. sz. állásfoglalás a zaklatás és a szexuális zaklatás fogalmáról
- 384/4/2008. (III.28.) TT. sz. állásfoglalás a bizonyítási kötelezettség megosztásával kapcsolatban
- 384/3/2008. (II. 27.) TT. sz. állásfoglalás a megtorlás fogalmáról
- 384/2/2008. TT. sz. állásfoglalás az egyenlő értékű munkáért egyenlő bér elvéről
- 2/2007. (III.23.) TT. sz. állásfoglalás az egyenlő bánásmód követelményéről a közoktatásban
- 1/2007. TT. sz. állásfoglalás az állásinterjún feltehető munkáltatói kérdésekről
- 10.007/2/2006. TT. sz. állásfoglalás arról, hogy a hitelintézetnek minősülő jogi személyeknek a hitelintézeti törvény hatálya alá tartozó jogviszonyaira kiterjed az Ebktv. hatálya
- 10.007/3/2006. TT. sz. állásfoglalása az akadálymentesítési kötelezettségről
- A Tanácsadó Testület jogszabály módosítási javaslata a fogyatékossággal élőket érintő ésszerű alkalmazkodás követelményének kodifikálására
- A Tanácsadó Testület jogszabály módosítási javaslata a munkaköri orvosi alkalmassági véleményekkel kapcsolatos jogorvoslati lehetőségekre vonatkozóan
- A Tanácsadó Testület jogalkotási javaslata a házasság intézményének megnyitására a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek részére.

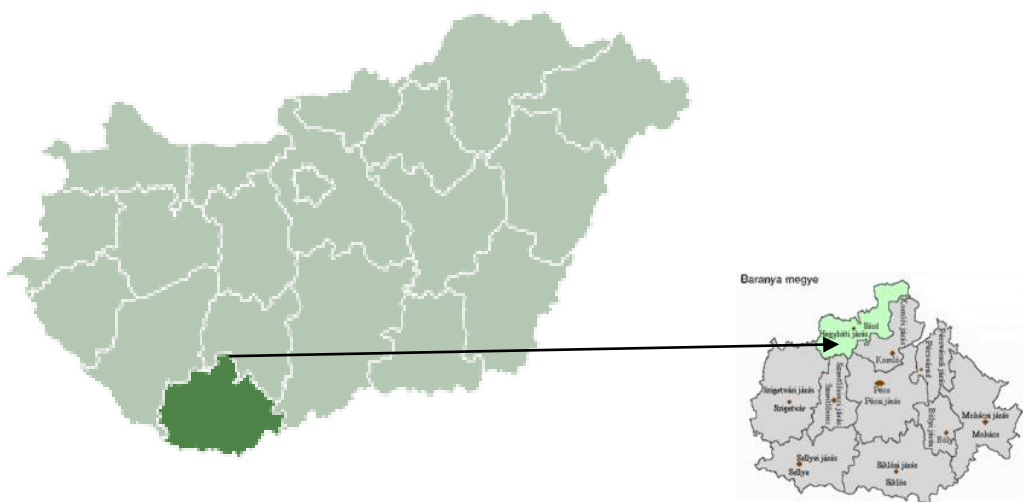
2. A stratégiai környezet elemzése

A járási szintű programtervhez kapcsolódó helyzetelemzés során, a minél realisabb helyzetkép kialakítás és megfogalmazása érdekében három forrásból próbáltunk információhoz jutni.

- a. A települések helyi esélyegyenlőségi programok intézkedési tervei – *Az egységes felépítésű és rendszerű helyi programtervek is segítették a munkát.*
- b. A kerekasztalon résztvevő személyek tapasztalatai – *Az előzetes elvárásoknak megfelelően a csoport tagjai motiváltan és együttműködően vettek részt a kerekasztal munkájában.*
- c. Statisztikai és demográfiai adatok - *A helyzetelemzéshez nem álltak rendelkezésre korábban gyűjtött reprezentatív adatok, melyek nagy pontossággal megfelelnek a helyi népesség nemek szerinti társadalmi helyzetének, jellemzőinek bemutatására, szerepük elemzésére, a feltételezett hátrányok és az esélyegyenlőtlenségek feltárására.*

Általános bemutatás

A Hegyháti Járás Baranya megyében található, központja Sásd város. Érdekessége, hogy ez a magyarországi járás az egyetlen a 2013-ban szervezettek közül, amelyet nem a székhelye, Sásd után neveztek el.

25 települése van, ebből 2 városi rangú: Sásd és Mágocs. A többi, ehhez a járáshoz tartozó 23 község: Ág, Alsómocsolád, Bakóca, Baranyajenő, Baranyaszentgyörgy, Felsőeger-szeg, Gerényes, Gödre, Kisbeszterce, Kishajmás, Kisvaszar, Mekényes, Meződ, Mindszentgodisa, Nagyhajmás, Palé, Szágy, Tarrós, Tékes, Tormás, Varga, Vásárosdombó, Vázsnok.

A járás területe 360,72 km², népessége 12 703 fő, népsűrűsége 35 fő/km² volt a 2012. évi adatok szerint.

2.1. Földrajzi elhelyezkedés

A járás központja Sásd, amely a legnagyobb település Mágocs város és a 23 község mellett. A járás az Észak-Zselic és a Baranyai Hegyhát kistájakon helyezkedik el. A terület a Kapos-völgyből meredek lejtőkkel 250-300 m átlagmagasságra emelkedő dombság (vékonyabb-vastagabb lösztakaróval fedett pannóniai dombság).

Mérsékelt meleg – mérsékelt nedves éghajlatú kistajak jellemzik. A napsütéses órák száma 1980-2020 óra között van. Az évi középhőmérséklet 10,0 °C körül alakul. A csapadék évi összege 730-760 mm (a középső tájakon kevesebb), a vegetációs időszakra ebből 420-440 mm jut. A 24 órás csapadék maximuma 121 mm (Sásd). A szántóföldi és kevésbé hőigényes kertészeti növények számára megfelelő az éghajlat.

Jellemzője az elszórtan, a dombok között kialakult kistelepülések, amelyek lélekszáma 85 és 900 fő közötti, 3 település 1.000 fő feletti. Több „zsáktelepülés” is található a járás területén. Jellemzően dombos, erdős terület, úthálózata meglehetősen széttagolt, az egyes települések megközelítése nehézkes. Saját vasútállomással csak Kishajmás, Mindszentgodisa, Sásd, Vásárosdombó rendelkezik, illetve Mágocsnak és Alsómocsoládnak közös állomása van.

2.2. Demográfiai helyzet

A járás-lakónépessége 2014.01.01. napi adatok alapján 12.242 fő. Általánosságban jellemző a szakképzett, illetve a főiskolát vagy az egyetemet végzettek elvándorlása a nagyobb városokba, ebből adódóan a fiatalok számának csökkenése és az időskorúak számának növekedése. A roma lakosság aránya településenként nagyon változó. Sok az ellátásra szoruló

személy, amelyet a tagoltság, a nehéz közlekedési viszonyok, a képzetlenség, és a kialakult életvezetési igénytelenség tovább nehezít.

Település	Rang	Lakónépeség (2014. január 1.)	Terület (km ²)
Ág	község	186	12,03
Alsómocsolád	község	301	13
Bakóca	község	281	10,65
Baranyajenő	község	439	15,55
Baranyaszentgyörgy	község	151	7,27
Felsőegerszeg	község	123	4,84
Gerényes	község	253	12,34
Gödre	község	585	39,93
Kisbeszterce	község	90	7,47
Kishajmás	község	190	11,76
Kisvaszar	község	318	20,35
Mágocs	város	2 376	42,54
Mekényes	község	286	17,77
Meződ	község	129	10,41
Mindszentgodisa	község	845	22,97
Nagyhajmás	község	320	18,01
Palé	község	97	2,15
Sásd	város	3 124	14,88
Szágy	község	150	9,4

Tarrós	község	134	5,29
Tékes	község	244	12,56
Tormás	község	285	24,7
Varga	község	86	8,36
Vásárosdombó	község	1 107	11,74
Váznok	község	142	4,75
Összesen		12 242	26

2.3. Gazdasági környezet

A járás gazdasági helyzete az utóbbi években inkább romlott, mint stagnált. A köz-igazgatási, egészségügyi, oktatási centralizálások eredményeképp a foglalkoztatók száma egyre csökkent, mára a legnagyobb foglalkoztatók az önkormányzatok és intézményeik lettek, így a munkanélküliség is egyre magasabb. Nagyon kevés vállalkozás tud megmaradni a térségben, ennek eredménye a munkahelyek számának csökkenése. A közfoglalkoztatás jelenti sok településen az egyetlen lehetőséget valamilyen szintű önellátásra.

Az elmúlt néhány évben megalapított szociális szövetkezetek jelenthetnek egyes települések lakói számára kiutat, azonban külső – főleg kezdeti – támogatások nélkül nagyon nehéz elérni és meghaladni a fedezeti pontot az eredményességben.

A turizmus fejlesztése, a saját termelésből származó termények feldolgozása és értékesítése jelenthet esetleges gazdasági fejlődést. A közlekedési és ellátási nehézségek miatt ipari termelés kialakítására nincs sok lehetőség, esetenként 10 – 30 főt foglalkoztató könnyűipari üzemek jöhetnek létre vállalkozások keretében.

2.4. Hegyháti járás foglalkoztatottsági mutatói számokban

Település	Lakónépesség (2001-es népszámlálás)	Lakónépesség (2014. január 1.)	Regisztrált munkanélküliek száma (2015. április)	Regisztrált munkanélküliek aránya (%) a lakónépességben
Ág	197	186	21	11.2%
Alsómocsolád	323	301	15	4.9%
Bakóca	337	281	23	8.1%
Baranyajenő	528	439	50	11.3%
Baranyaszentgyörgy	208	151	14	9,2%
Felsőegerszeg	154	123	8	6.5%
Gerényes	268	253	30	6.5%
Gödre	980	585	49	8.3%
Kisbeszterce	94	90	6	6.6%
Kishajmás	219	190	19	10%
Kisvaszar	341	318	43	13.5%
Mágocs	2700	2376	151	6.3%

Mekényes	339	286	28	9,7%
Meződ	165	129	6	4.6%
Mindszentgodisa	1026	845	57	6.7%
Nagyhajmás	442	320	54	16.8%
Palé	118	97	7	7.2%
Sásd	3562	3124	143	4.5%
Szágy	199	150	16	10.6%
Tarrós	119	134	6	4.47%
Tékes	277	244	25	8.7%
Tormás	354	285	38	13.3%
Varga	142	86	6	6.9%
Vásárosdombó	1162	1107	94	8.4%
Váznok	148	142	13	9,1%
Összesen	14 402	12 242	922	7.5%

Az esélyegyenlőségi célcsoportokat érintő helyi szabályozás a járásban

Az elmúlt években a járás települései elfogadták a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló önkormányzati rendeleteiket. A törvényi előírásokon túl a rendelet célja, hogy megállapítsa az önkormányzat által helyi sajátosságoknak megfelelő, a szociális rászorultságtól függő egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, az eljárási és jogosultsági szabályokat, továbbá azok igénybevételének és érvényesítésének módját, feltételeit és garanciáit.

Célja továbbá, hogy a településeken olyan támogatási rendszer működjön, amely az állampolgárok számára a prevenció, a hátrányos helyzetből adódó hatások enyhítésére szolgálnak. A szociális ellátások, szolgáltatások középpontjában a család áll. A segítség a járás lakossága számára a vonatkozó jogszabályok alapján az alábbi formákban biztosított:

a) szociális rászorultságtól függő pénzbeli és természetbeni ellátások, melynek formái:

- aktív korúak ellátása
- közgyógyellátás
- ápolási díj
- települési támogatás (rendkívüli, lakásfenntartási, adósságkezelési, gyógyszer, temetési, stb)

b) személyes gondoskodást nyújtó alapszolgáltatások:

- falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás,
- étkeztetés,
- házi segítségnyújtás,
- családsegítés és gyermekjóléti szolgálat,
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás,
- támogató szolgáltatás,
- nappali ellátás.

c) személyes gondoskodást nyújtó szakellátás:

- idősek otthona

A szegénység elmélyülése miatt az ellátó rendszernek egyre több követelménynek kell megfelelnie a különböző élethelyzetekből, a lakhatásból, a betegségből, a fogyatékoságból eredő szükségletek, eltartott gyermekek gondozásához kapcsolódó költségek emelkedése miatt, ezért a helyi szabályokat és ezek hatásait folyamatosan vizsgálják. A képviselő-testületek a helyi szabályozási tevékenységük során az esélyegyenlőségi szempontokat is figyelembe veszik.

Az önkormányzatok 2015. március 1-jétől a települési támogatás keretében az önkormányzatok az általuk támogatandónak ítélt, rendeletükben szabályozott élethelyzetekre nyújthatnak támogatást. Az önkormányzatok kötelezettsége abban áll, hogy a települési támogatásról rendeletet alkosson. Annak eldöntése, hogy e támogatások keretében milyen célokra, mely feltételek teljesülése esetén milyen összegű támogatást nyújt, teljes mértékben az önkormányzat mérlegelési jogkörébe tartozik. Az Szt. által szabott egyetlen kötelezettség az, hogy a képviselő-testület a létfenntartási gonddal küzdő élethelyzetbe került, valamint az időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére rendkívüli támogatást köteles nyújtani.

3. Az esélyegyenlőségi program hátrányos helyzetű csoportjainak elemzése

3.1. A nők helyzete, esélyegyenlősége

A tartós munkanélküliség aránya a nők esetében magasabb. A gyermekét egyedül nevelő, vagy több gyermeket nevelő család esetében a szegénység kockázata is magasabb. A településeken élő nőket gazdasági szempontból a munkahelyek hiánya és a foglalkoztatási nehézségek különösen sújtják. A településeken kevés foglalkoztatást nyújtó gazdasági, ipari, kereskedelmi munkalehetőség van, foglalkoztatásra leginkább csak a közfoglalkoztatási munkaprogram ad lehetőséget. A települések többségén a közfoglalkoztatási munkaprogramon kívül más foglalkoztatási lehetőség nincs.

A foglalkoztatás továbbra is különösen problémás a GYES utáni visszatérés esetében, jellemző a bölcsődei férőhelyek hiánya, az óvodai nyitva tartás korlátozottsága, illetve hosszú nyári zárva tartása. Jellemző a családbarát munkahelyek hiánya, a rugalmas munkakezdés nehézsége. Megfigyelhető tendencia a női családfenntartók egyre nagyobb száma a férjek külföldi munkavállalása és távolléte, valamint a válások számának növekedése miatt.

Munkaerő-piaci és családi feladatok összeegyeztetését segítő szolgáltatás a települések jelentős részében nincs. Járáson belül a legközelebbi bölcsődei elhelyezés Sásdon, illetve Mágocson található, ám ezt a más településeken élők nem mindig veszik igénybe, mivel a távolság miatt a kisgyermek és munka mellett nem összeegyeztethető. Családi napközi igénye eltérő a járáson belül. A legtöbbször ezért három-négy-öt évig is otthon maradnak a GYES-en az anyák, ez azonban túl hosszú idő, és ezért már nem térhetnek vissza régi munkahelyükre, és a kihagyásra hivatkozva új munkahelyet is nehezebben találnak. A munkáltatók pedig már figyelembe veszik, hogy egy vagy több gyermekük van, akik betegek lesznek, otthon kell velük maradni, el kell értük menni korábban az óvodába, iskolába, ezért nem szívesen foglalkoztatják őket.

Felnőttoktatás keretein belül a GYES-en, illetve GYED-en lévő anyukák csak a helyben szervezett oktatást tudják igénybe venni, bölcsőde, ill. családi napközi hiányában, vala-

mint a közlekedési viszonyok miatt a Munkaügyi Központ által meghirdetett oktatásokra nem regisztrálhatnak, ezáltal csökkentve későbbi elhelyezkedési esélyeiket.

A nők elleni erőszak, brutalitás nyíltan és látens formában egyaránt jelen van, ugyanakkor a nőket érő erőszak, a családon belüli erőszak (CSBE) statisztikái az egyes települések önkormányzatainál nem ismertek. A megtörtént esetek következetes kivizsgálásától a rendőrség – ha nem is nyílt formában – de halogatással és nehézségekre való hivatkozással legtöbbször elzárkózik. Ilyen esetekben fokozottan kell és érdemes támaszkodni a gyermekvédelmi, családsegítő szervezetek, szolgálatok támogatására, rutinjára, tapasztalataira.

Hiányzik a járásban a krízishelyzetben levő nők és családok azonnali megsegítését szolgáló szolgáltatások közül az anyaotthon, illetve a családok átmeneti otthona (CSÁO). Ezeket szolgáltatásokat járási szinten kellene biztosítani, jelenleg egyetlen településen sem lehet igénybe venni, bár nagy igény lenne rá a családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást ellátó szakemberek véleménye és tapasztalatai alapján.

Pontos adatok nem állnak rendelkezésre, de általános vélekedés, hogy gyakran rejlik prostitúció és emberkereskedelem a nők külföldi munkavállalás mögött. A megelőzőként alkalmazott felvilágosító munka és megfelelő segítségnyújtás mellett ilyen esetekben is a gyermekvédelmi és családsegítő szervezetek tudnak támogatást adni, és szolgálati, hivatali úton elérni a hatékonyabb rendőri fellépést és intézkedést, valamint következetes vizsgálatot kiharcolva a látencia feltárására is.

3.2. A romák és mélyszegénységben élők esélyegyenlősége

A mélyszegénység összetett jelenség, amelynek okai többek között társadalmi és gazdasági hátrányok, iskolai, képzettségbeli és foglalkoztatottságbeli deficitekben mutatkoznak meg, és súlyos megélhetési zavarokhoz vezetnek. A szegénység kialakulásának okai többek közt a rendszerváltást követően a munkahelyek megszűnésére, a munkanélküliségre, a munkaerő-piaci esélyek szűkülésére – nem kis részben az oktatás és képzés hiányosságaira -, a jóléti ellátások által kezelni nem tudott egyéni, családi válsághelyzetekre, a megfelelő ellátásokhoz, szolgáltatásokhoz történő hozzáférés hiányosságaira vezethetők vissza.

A járás települései e tekintetben illeszkednek az országos tendenciába: az állami munkahelyek (termelő szövetkezetek, állami gazdaságok) megszűnése a munkahelyek többségének megszűnését is jelentette. A mélyszegénységben élők legnagyobb problémája az alacsony jövedelmi szint, illetve az, hogy ezzel az alacsony jövedelemmel nem átmenetileg, néhány hónapig, hanem akár évekig, évtizedekig is számolniuk kell. Generációk nőnek fel úgy, hogy a szülők munkahely nélkül, segélyekből tartják fenn magukat és a családot.

A járás településein élő romák létszáma és aránya miatt is szükséges foglalkozni esélyegyenlőségükkel. A szegénységük oka és következménye a tartós munkanélküliség, számuk nem csökken, és a hátrányos helyzet generációkon keresztüli átöröklődése jellemző. A mélyszegénységben élők egészségügyi állapota elmarad az országos átlagtól. A munkavállaláshoz szükséges alapkompenciák (pl. írástudás, időkeretek tartása, önfegyelem) hiánya nagyban akadályozza a munkanélküliek munkaerő-piacon történő elhelyezkedést.

Az alacsony jövedelem oka többféle lehet. A tartós munkanélküliek kizárólag az önkormányzat által folyósított ellátásokban, illetve a közmunkában bízhatnak. A járásban hosszú ideje kevés munkahely van, amely foglalkoztatni tudná az eltérő szintű végzettséggel rendelkező lakosságot. Fő foglalkoztatóként továbbra is csak az önkormányzatok szerepe erősödik a közmunka programok révén. Hiányzik a munka becsületének kialakítása, a munkára nevelés a mélyszegénységben élőknel, amit a segélyezési gyakorlat inkább konzervál, mint orvosol.

A kerekasztal beszélgetések alatt többször leszögezték a járás településeinek önkormányzati vezetői és a szakértők, nem lehetséges egyetlen lépésben megugrani azt az akadályt, hogy az írni-olvasni nem tudó, munkahelyi keretekhez, fegyelemhez nem szokott emberek egyik napról a másikra állást találjanak. E tekintetben konszenzus alakult ki, a résztvevők - köztük a roma önkormányzatok megjelent vezetői is - egyetértettek abban, hogy ehhez át gondolt, következetes, hosszú távon végigvitt nevelő vagy szemléletformáló programok kellenek, lépcsőzetesen elérve a munkanélküliek bevonását, és ezáltal a munka közbeni tanítását a munkahelyek írott és íratlan szabályaira. Mind a járási, mind a helyi esélyegyenlőségi programtervhez ezt a szemlélet javasolták a résztvevők a valós esélyteremtés érdekében.

Ez a folyamat egy lépésről-lépésre nagyobb elvárásokat állító programot jelentene, amely eleinte a kevésbé kvalifikált, alapkompenciák (írás, olvasás) nélkül is elkezdhető feladatkörökbe vonná be a tartósan munka nélkül élőket, majd - a készségek elsajátításának ütemében - az egyszerűbb szakmai tudást igénylő feladatokba, és csak aztán léptetné az összetett szaktudást és komolyabb kompetenciákat (együttműködés, szervezés, vezetés) igénylő munkakörökbe az arra alkalmassá válókat - beválásuknak megfelelően. Erre jól bevált, már működő gyakorlat a járásban a mágocsi idősök otthonában a gondozók (elsősorban nők) munka közben történő képzése. A kvalifikálatlan jelentkezők ma már versenyeznek a bekerülésért, mert beválás esetén megbecsülést jelentő és tartós munkájuk lesz.

(→ alapkompenciák → segédmunka → szakmunka → magasan kvalifikált szakmunka)

Komoly problémát jelent a népesség mozgása a térségen belül. Jelentős migráció figyelhető meg a kisebb településekről a nagyobbak (Sásd, Mágocs) irányába. Ezzel összhangban alakulnak a gazdasági mutatók is, illetve a nagymértékű elvándorlást (melyet az adott területek elnéptelenedése követ) komolyan befolyásolja a lokális infrastruktúra pillanatnyi állapota, a megélhetési tényezőkön túl pedig fontos szempont – különösen a fiatalabb korosztályoknál - az oktatási és kulturális erőforrásokhoz történő egyenlő hozzáférés is.

Problémát jelent az iskolázatlanság és a tankötelezettség megszűnése 16 éves kor után. A járásban elérhető képesítést adó tanfolyamok (pl. kosárfonás, virágkötés, kertészet) általában nem a valós piaci igények alapján indulnak, így ezekkel nem lehet elhelyezkedni, munkába állni. Előbb munkahelyeket kellene szervezni, kialakítani, és csak utána kellene következnie az álláshoz szükséges képesítések oktatásának. A roma kisebbségi önkormányzatok javas-

latai alapján is olyan oktatásra, képzésre van szükség, amely szemléletváltást tud elérni a mélyszegénységben élőknel, köztük a romáknál is, és amely után nagyobb eséllyel tudnak eredményesen teljesíteni és megkapaszkodni a munka világában.

A kerekasztal résztvevői között konszenzus volt abban is, hogy szükség van egy képzési térképre, amelyből kiderül, hova lehet menni oktatásra, milyen szakképzettséget lehet szerezni, kik hajlandók helybe jönni előadónak/oktatónak. Mikrotérségi vagy járási összefogással reálisan megvalósítható egy testre szabott, realitásokat figyelembe vevő szakképzési terv. Az is egyhangú vélemény volt, hogy előbb a munkaerőre és szakképzettségre vonatkozó munkáltatói igényeket kell felmérni a településeken és a járásban, csak azután érdemes az állások betöltéséhez valóban szükséges szakképzést elindítani. Erre a járásban, Mágocson már van bevált, jól működő gyakorlat; az önkormányzat szerződik helyi vállalkozókkal, megállapodnak a munkaerőigényt illetően, és ezt követően iskoláznak be embereket az állások betöltésére. Ennek a munkának a hatékonyabb elvégzésére hozták létre az Észak-Hegyháti Mikrotérségi Uniót.

Bár a foglalkoztatottság megoldatlansága, a munkahelyek hiánya alapvető gond, az önkormányzati és állami munkáltatók nem mindig tudnak túllépni azon, hogy a közmunka utcaseprést, városszépítő kertészeti feladatokat jelent. Nagy szükség lenne az értelmes és hasznos munka megfelelően kialakított rendszerű betanítására, ellenőrzésére, a munkafegyelem kialakítására, ahogyan azt néhány településen a járásban a helyi kezdeményezések bizonyítják, pl. Szágy, Vásárosdombó, Gerényes, Baranyajenő, Meződ, stb esetében. Egyértelmű és erős igény mutatkozik arra, hogy a közmunka programban is lehessen ösztönözni a jól teljesítőket, és meg lehessen válni a rosszul teljesítőktől, mert az e téren következetes munkáltatói magatartás jelentősen hozzájárulna a munka megbecsüléséhez és a felelős munkavállalói magatartás, gondolkodás kialakulásához.

A járásban egyelőre nincsenek szociális támogatással működtethető helyi vállalkozások a meglévő, egykor jól-rosszul elüzemelő lehetőségek (pl. téglagyár, gyógyforrás) kihasználására sem. Hasznos lenne a foglalkoztatási szövetkezetek létrehozása önkormányzati vagy vállalkozói kezdeményezéssel, ehhez állami és pályázati támogatást is fel lehetne használni.

A mezőgazdaságban meglévő lehetőségeket több településen is komoly erőfeszítéssel törekednek jövedelmező működéssel kihasználni, de adminisztratív akadályokba ütközik az önellátó települések kialakítása is, ezekhez nincs megfelelő támogatás országos vagy állami részről. Sokszor jogszabályi akadályok állnak az önellátó falu koncepciójának és megvalósításának útjában (Baranyajenő példája), a vállalkozó szellemű és ambíciókkal rendelkező helyi önkormányzati vezetők többnyire magukra maradnak a gazdaság átalakítást és munkalehetőségeket célzó erőfeszítéseikkel.

A lakhatási feltételek javításánál az esélyteremtést jelentősen megnehezítik a szociális gondok. Az élet számos területén hiányzik maga a mintaadás is a generációk át mélyszegénységben élő embereknél. Sok esetben az esélyteremtést azzal kell kezdeni, hogy az érintettek megtanulják a mosógépes mosást, a fürdőszoba és a WC használatát. A lakhatási gondok megoldása általában nem tartós, mert nincs állandóság az elhelyezésben, és nem is érzik sajátjuknak a szociális lakást a kedvezményezettek, a gazdaszemlélet teljesen hiányzik.

Pozitív minták kellene, és elengedhetetlen az említett alapkompenciák, a közösségi együttélés írott és íratlan szabályainak elsajátítása. A kerekasztal résztvevői ezzel a szemlélettel készítenek anti-szegregációs tervet, és ezt a megközelítést javasolják a járás településeinek is helyi esélyteremtő programjukhoz, a szegregátumok helyzetének felülvizsgálatánál.

Hasonlóan fontos feladat megtanítani a háztartásvezetést, a pénz beosztását, a karbantartást, a gazda-szemléletet, ami az esélyteremtés alapvetően fontos feltétele a megfelelő családi vagy környezeti minták hiányában. Emellett hiányzik sok esetben a szociális juttatásokhoz való hozzáférés lehetőségeinek pontos ismerete, ahogy a konkrét jogosultságok ismerete is, a támogatásból kimaradt rászorulóknak egyre nagyobb csoportot alkotnak.

Emellett akadályozott hozzáférésük, hozzájutásuk az alapvető egészségügyi szolgáltatásokhoz, miközben általános egészségügyi felvilágosítás, és különösen a szexuális felvilágosítás nagyon indokolt és szükséges lenne, amellett, hogy alapvető szűrővizsgálatok (pl. tüdő- és rákszűrések) is kellenének.

3.3. A gyermekek helyzete, esélyegyenlősége

A család működését zavaró és akadályozó okok közül a családok anyagi, család szét-eséséből, a nevelés, gondozás, törődés, szeretet hiányából adódó veszélyeztetettség megemelkedett. A családok többsége nem funkcionál eredményesen, nem segíti megfelelően az iskolába való beilleszkedést, a munkába állást, az életben való eligazodást. Nincs a járásban megfelelő képzettségű és elegendő létszámú családterapeuta és szociális munkás a segítségre szoruló gyerekekhez, illetve családjaikhoz. A járásban a lakáshelyzet nem kedvező, a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma megemelkedett.

Szükség lenne szemléletformálásra, nevelőmunkára, oktatásra életvezetési kérdésekben is, ezzel azonban az iskolák tanítói, tanárai tovább nem terhelhetők. Az erre képzett szakemberek ugyanakkor kevés időt képesek ilyen fajta szemléletformálásra, nevelőmunkára, a hiányzó kompetenciák kialakításra fordítani (pl., tanulástechnikai, tisztálkodási, táplálkozási, életvezetési tanácsok, előre gondolkodás, életút-tervezés) Ehhez a feladathoz és esélyteremtéshez a jelenleginél jóval több szakemberre van szükség, ahhoz pedig többletforrások kellenek.

Az egyes, kifejezetten gyerekre fókuszáló, külső forrást biztosítani képes programok és pályázatok, (pl. GYEP, Biztos Kezdet Gyerekház) nincsenek egymással megfelelően összehangolva, holott mindennél fontosabb lenne törekedni az egymást erősítő szinergiákra. **Az** valóságot és igényeket jobban felmérő és jobban végiggondolt, reális időtávval tervezett projekteket kell indítani, hogy azok ne érjenek véget még azelőtt, mielőtt az eredmény megmutatkozna. Ugyanilyen fontos szempont a folytonosságuk, egymásra épülésük, egymást kiegészítő jellegük, amelyre nem fordítanak elegendő figyelmet a pályázatot támogató szponzorok.

A gyermekek korai fejlesztése - amennyiben nem oldható meg a települések oktatási intézményein belül, tovább javasolhatják őket szakszolgáltatókban történő fejlesztésre. A szakszolgálat legközelebb a járásközpontban Sásd városában található, de még itt sincs állandó jelleggel elérhető logopédus, iskolai pszichológus, fejlesztő pedagógus, gyógy-testnevelő. A meglévő szolgáltatások ezeken a területeken nem elégségesek, a problémás esetekben az azonnali segítség hiányzik, nem megoldott.

A közoktatás integrálása nyomán az egyes településekről bejáró tanulókkal kapcsolatban a befogadó iskolákon belüli tanulási eredményességéről, az oktatás hatékonyságában mutatkozó eltérésekről nem áll rendelkezésre információ, ugyanakkor az összevonások után kialakult nagyobb osztálylétszámok nehezítik mind a pedagógusok, mind az iskolások helyzetét. Az iskolákkal kapcsolatos fenntartói feladatok átkerülése az önkormányzatoktól az államhoz az elmúlt években átalakította a települések kapcsolatát az ott működő iskolákkal. Az esélyegyenlőség megteremtésének frontján különösen nagy szerepe van annak, hogy a települések és az iskolák egyenrangú, partneri viszonyban megerősítsék kapcsolatukat és együttműködésüket a rendelkezésre álló szűkös források hatékonyabb felhasználása érdekében.

A járásban élő kistelepülések gyerekeinek oktatáson túli iskolai szolgáltatásokra vonatkozó igénybevételét (szakkörök, sportolás, kulturális és szabadidős programok) szűkítik a rendelkezésre álló közlekedési lehetőségek, de általában véve a források hiánya. Ehhez hasonlóan az egészségfejlesztés, sport- és szabadidő és szünidős programokhoz való hozzáférés a járásban nem megfelelően megoldott. Nincs pénz többnapos, bentlakásos erdei iskola programokra, vagy laborgyakorlati látogatásokra a fizika, kémia tanításához.

Problémát okoz a tehetséggondozás; a források hiánya miatt nem lehetséges szakadzőket, művészeket, lelkes pedagógusokat sokszor még utaztatni sem, nemhogy szerződtetni közép vagy hosszú távon. Az önerőből és társadalmi munkában végzett tehetséggondozáshoz alapvető eszközök beszerzése is problémát jelent (mikrofonok, állványok, hangszerek, erősítők, színpadtechnikai eszközök, mobil színpad, stb)

A kialakult, jól bevált mozgó könyvtár rendszeren keresztül nemcsak könyveket, hanem programokat is könnyen el lehet juttatni a kisebb településekre, ezt a rendszert hatékonysága miatt is érdemes lenne fejleszteni, a bővítéséhez ez esetben is komolyabb forrásokra van szükség. Nincs pénz a színház- és hangversenybérletekre, pécsi előadóművészek utaztatására, szerepeltetésére.

Bár lenne rá igény, nincs megfelelő, hatékonyan működő közösségi tér a 14-18 éves korosztálynak, nagyon nehéz őket megszólítani. Ezen a területen is hiányoznak a megfelelő felkészültségű és létszámú szakemberek, jelentős többletforrások kellenének alkalmazásukhoz és

sikeres működésükhöz. Komoly problémát jelent a drogprevenciós programok hiánya, ezen belül is leginkább a felelős érintettek tanácsalansága és eszköztelensége.

Problémát jelent a továbbtanulás elősegítése, a megfelelő iskolaválasztás előkészítése, a pályaválasztási tanácsadás és tapasztalatszerzés, (pl. nem megoldott a műhelylátogatások, cégbemutatók, nyári gyakorlatok rendszere sem) Nincs pénz a Pécsi Munkaügyi Központ látogatására, a szülők gyerekekkel együtt utaztatására.

Mágocs kivételével nincs nyári szünidei felügyelet semmilyen formában a járás településein az óvodás-iskolás korosztálynak. Nincsenek járási szinten szerveződő nyári táborok sem. Pl. érdemes volna a nyári szünidei felügyeletet nyelvtanulással egybekötni, gyakorlatra küldött egyetemistákból is verbuválva a táboroztató kísérőket.

Gyermekorvos a kis létszámú településeken nem található. A gyermekorvosi rendelés a kihelyezett felnőtt háziorvosi szakrendelés keretében történik, gyakorisága heti 1 nap, vagy még annyi sem. Sürgősség esetén az orvosi ellátáshoz való jutás nehézkes, sokszor nem lehetséges.

3.4. A fogyatékkal élők helyzete, esélyegyenlősége

Fogyatékos személy, aki érzékszervi - így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációjában számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során.

Közszolgáltatásokhoz, információkhoz, kulturális és sportprogramokhoz való hozzáférésük lehetőségei korlátozottak, nehézkesek. Az akadálymentes környezet a járásközpontban, valamint Mágocson megfelelő, de a települések többségénél nem az. Jellemző komplex tervezés hiánya, amely már kiinduláskor figyelembe venné a fogyatékosok igényeit (pl. épületek, járdák, parkok, beszerzett járművek estében)

Közlekedési nehézségek miatt az egészségügyi prevenciós szolgáltatásokat, a szűrővizsgálatokat a mozgásukban erősen korlátozott személyek kevésbé veszik igénybe, az ide történő eljutásuk (eljuttatásuk) megoldandó feladat. Fogyatékkal élő gyerekek és fiatalok eljuttatása az iskolába, középiskolába is problémás. A nehézségek leküzdéséhez a támogató szolgálatot kell megerősíteni, annak hatékonyságát kell javítani.

Részükre a közfoglalkoztatás lehetőségei is korlátozottak, így a jövőben a partnerségi programon belül javasolt elhelyezésük az esélyegyenlőség biztosítása érdekében. Az önkormányzatok használják ki a rehabilitációs foglalkoztatás lehetőségeit a Munkaügyi Központtal együttműködve.

Kapcsolatkeresés kell a fogyatékosok felkészült, ellátott országos szervezetivel, mert képesek segítséget nyújtani, pl. a könyvtáraknak is, ahol a hangos-könyv állomány fejlesztése indokolt lenne. Idetartozó probléma az is, hogy a kezdődő fogyatékoság, vagy enyhe fogyatékoság figyelembe vétele, követése kimarad, nem megoldott, és sok segítségre szoruló ember hullik ki a szűrőn emiatt.

3.5. Az idősök helyzete, esélyegyenlősége

Növekszik azoknak az idős emberek száma, akinek a nyugdíja, nyugdíjszerű ellátása rendkívül alacsony, és messze elmarad a mindenkori minimálbértől. A jelenleg Magyarországon működő foglalkoztatási rendszer nem kedvez a nyugdíjasok foglalkoztatásának, gyakori érv, hogy a nyugdíjas egy aktív korútól veszi el a munkahelyet, másrészt nyugdíjasként nehéz úgy munkát vállalni, hogy az a nyugdíjat ne veszélyeztesse. Már 45-55 éves korban jelentkeznek elhelyezkedési nehézségek. Kifejezetten gondot jelent a férfiak kései nyugdíjazása.

Problémát jelent az idősök alapellátásának biztosítása és szinten tartása (pl. házi segítségnyújtás, szociális étkeztetés), miközben számuk és arányuk egyre nő. Jellemző a munkaerő, és általában véve a források hiánya. A Hegyháti Járáshoz hasonló, halmozottan hátrányos helyzetű járásokban az országos normatíva érezhetően és bizonyíthatóan nem elegendő, a tapasztalatok alapján az ilyen települések, akár egész járások normatíváját egyedi elbírálás alapján emelni volna érdemes a szinten tartás érdekében.

A szociális támogatásból kimaradt idős rászorulóknak egyre nagyobb csoportot alkotnak. Az alapszolgáltatások mennyiségi és minőségi fejlesztése szükséges ahhoz, hogy az idős embereket saját házukban, otthonukban lehessen ellátni, és minél később kerüljenek az idősök otthonába. Azokon a településeken, ahol a szociális étkeztetés és házi segítségnyújtás nem megoldott, az érintetteknek érdemes volna közösen alkalmazni embert a feladatra. A járásban a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás megerősítése indokolt lenne, az elmúlt években jelentkezett ellátási bizonytalanságok ellenére ez a szolgáltatás bizonyította a létjogosultságát.

Kifejezetten hiányzik az idősök otthonában biztosítható szakellátás a járás településein élő időskorúaknak. A mágocsi idősök otthonában a meglévő 35 férőhelyre évek óta magas az intézménybe várakozók száma (kb. 70 fő). Ezen számadat tükrében indokolt lenne a férőhelyszám bővítése, melyhez a tervek már rendelkezésre állnak. Az idősgondozás terén az alsómocsoládi intézmény megnyitása sokat javított a járási helyzeten, itt 42 férőhelyes az idősök otthona, de még itt is túljelentkezés van. Továbbra is probléma, hogy nincs idősök otthona a legnagyobb lélekszámú Sásdon.

A feladat megoldásához szükséges ingatlanok vásárlásához, átalakításához vagy bővítéséhez minden település esetében külső források, pályázati támogatások is szükségesek, az önkormányzatoknak nincs erre elegendő saját pénze.

A morbiditási statisztikák rangsorában - a daganatok, keringési zavarok, szív- és érrendszeri megbetegedések, ízületi problémák - mellett a pszichés problémák a leggyakrabban előforduló betegségek. Jelenleg minden egészségügyi szűrővizsgálat problémát jelent, Sásdon sincs állandó szűrés. Az idősek szállítása, beutazása a dombóvári szakrendelésekre, kezelésekre problémát okoz. Sásdon és környékén nem megoldott a laborvizsgálatokhoz a helyi vérvétel úgy, mint Mágocson. Korszerű, mobil eszközök, módszerek segítségével a járás házi orvosi szolgáltatásokkal rendelkező településein meg kell oldani a vérvételt és laborvizsgálatot helyben, hogy ne kellejen a pácienseknek utazniuk. Szűrőbuszok alkalmazásával az idősek évenkénti rendszeres szűrővizsgálatait is meg lehet oldani.

A folyamatosan növekvő átlagéletkor miatt az időskori demenciával élők számának emelkedése jellemző a járásra. Ezt a mentális egészségromlást (demencia, mint időskori elbuktulás) természetes folyamatként értelmezik a szociális területen dolgozó járási szakemberek - a nemzetközi tendenciákkal összhangban. Alapellátásként is nagy szükség van a közösségi pszichiátria visszaállítására járási szinten, sokat javítana mind a házi segítségnyújtás, mind a szakellátás helyzetén és működési hatékonyságán.

Bár az időskorúakra általában az elmagányosodás és elzárkózás jellemző, ugyanakkor az informatikai szolgáltatások iránti igényük meglepően nagy, és több település is tervezi az ilyen programok folytatását az idősek részére. Ilyen esetekben a feladat az oktatás megfelelő információs háttérének, hatékony kommunikációjának kialakítása.

4. Helyi partnerség, önszerveződés - Non-profit/for-profit szféra társadalmi felelősségvállalása

A közösségi élet az önkormányzat és a helyi civil szervezetek, szerveződések aktív együttműködésén alapul. Az önkormányzatok által szervezett, általában évente megrendezett események előkészítésében, lebonyolításában a civil szervezetek tevékeny módon közreműködnek, továbbá saját rendezvényeikkel, programjaikkal is színesítik a közéletet. Az önkormányzatok - köztük a nemzetiségi önkormányzatok - e rendezvényeket, programokat anyagiilag is támogatják.

Az alábbi szervezetek egyértelműen jelezték részvételi szándékukat a járási szintű esélyteremtő programterv megalkotását és elfogadását célzó projektben:

- Baranya Megyei Kormányhivatal Hegyháti Járási Hivatala,
- Alsómocsolád Község Önkormányzata
- Bakóca Község Önkormányzata
- Baranyajenő Község Önkormányzata
- Baranyaszentgyörgy Község Önkormányzata
- Felsőegerszeg Község Önkormányzata
- Gödre község Önkormányzata
- Kisbeszterce Község Önkormányzata
- Kishajmás Község Önkormányzata
- Mágocs Város Önkormányzata
- Mágocs Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata
- Meződ Község Önkormányzata
- Mindszentgodisa Község Önkormányzata
- Palé Község Önkormányzata
- Sásd Város Önkormányzata
- Sásd Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata
- Tormás Község Önkormányzata
- Varga Község Önkormányzata
- Váznok Község Önkormányzata

- Sásdi Római Katolikus Plébánia
- Sásdi Szociális és Gyermekjóléti Szolgálat
- Sásdi Általános Művelődési Központ
- Szociális Gondozási Központ Mágocs
- Tarnai Nándor Városi Könyvtár és Kulturális Intézmény, Mágocs
- "Engedd, hogy segíthessünk" Alapítvány, Sásd
- FEKETE ADLER Szállítmányozási és Kereskedelmi Bt., Sásd
- Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió, Mágocs
- KLIK Sásdi Tankerülete
- Bokréta Óvoda, Mágocs

5. A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programtervének Intézkedései

A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programterve négy részből áll:

1. Jövőkép, küldetés
2. Járási szintű megoldási lehetőségek és javaslatok
3. A Járási Esélyteremtő Programterv stratégiájának prioritásai
4. Megvalósítás és legitimáció

5.1. Jövőkép és küldetés

A Hegyháti járás és települései elkötelezettek az esélyegyenlőségi helyzet további fejlesztése és az elért eredmények megtartása és megóvása mellett. A járás településeinek közös küldetése, hogy az esélyteremtő programterv helyzetelemzése alapján feltárt esélyegyenlőtlenség csökkentésére közös erőfeszítéseket tegyenek. Ennek eszközei:

- **Elsősorban a saját működésük összehangolása.** Ennek érdekében feltárják és mozgósítják belső forrásteremtő képességeiket (levelezőlista, közös adatbank) megerősítik kapcsolatukat és együttműködési vonalaikat (információáramlás segítése, hasznos információk megosztása, célcsoportok tájékoztatása, stb.).
- **Másodsorban más potenciális partnerekkel az együttműködés lehetőségeinek megtalálása** (szponzorok, civil szervezetek, vállalkozások) további külső források előteremtése, megszerzése, közös felhasználása érdekében.
- **Harmadsorban pályázati lehetőségek igénybe vétele és felhasználása,** hatékonyabb formában, előre tervezve, egymást támogatva ötletekkel és információkkal, hogy további esélyteremtő megoldásokat biztosíthassanak jelenlegi lakosaik, illetve a következő nemzedék számára a jövőben.

Összegzés a legsúlyosabb problémákról járási szinten, amelyek megoldása elősegíti az esélyegyenlőség megteremtését:

- A kistelepüléseken a munkahelyek száma kevés, > munkahelyeket kell teremteni, az önkormányzatoknak kezdeményező szerepet kell vállalni
- A munkába állás a mélyszegénységben élők részére csak tudatosan megtervezett, átgondolt, többlépcsős és hosszú távú szocializációs, nevelési, szemléletformálási folyamatban lehet sikeres, > ehhez hosszú távú programokat kell indítani.
- A középkorúak és az alacsony iskolai végzettségűek számára hiányoznak a képzési, és esetleg átképzési lehetőségek, > ezeket érdemes volna megszervezni lehetőség szerint járási/megyei szinten.
- A fiatalok elvándorlása miatt kedvezőtlenek a demográfiai mutatók. > Vonzó lehetőségeket kell biztosítani járáson belül (pl. Alsómocsolád gazdasági fellendülése) > a helyi munkaerőpiacon keresett szakmákra kell átképezni (pl. Mágocs gyakorlata)
- Az idősek magas aránya miatt kedvezőtlenek a demográfiai mutatók -> az országos normatíva ebben a térségben nem elegendő sem a házi segítségnyújtásra, sem szakellátásra az idős otthonokban > Forrásokat kell szerezni a szociális ellátás mennyiségi és minőségi fejlesztésére, az idősek otthonainak bővítésére, építésére
- Az idősek elmagányosodása, valamint az ellátás túlterheltségéből, illetve a forráshiányból adódó tartós ellátatlanság, hiányos ellátás > orvoslására további forrásokat kell szerezni.
- A fogyatékkal élők munkába járása és ügyintézése során probléma a tömegközlekedés hiányossága, különösen nyári (ill. az iskolai szünet idején érvényes) menetrendnél, > tárgyalni kell a közlekedési vállalatokkal
- A társadalmi és egyéni szinten is megjelenő, továbbélő előítéletek, továbbá az elfogadás és empátia hiánya. > szervezett, célirányos kommunikációval a jó gyakorlatok, kisebb-nagyobb sikerek, fontosabb eredmények bemutatása (pl. látogatás Cserdiben)
- Oktatási intézményekben nem kap jelentős szerepet „fókusz” az esélyegyenlőség témája, szemlélete > megfelelő tapasztalat és élményszerzés mellett célzott kommunikáció, tájékoztatás az iskolákban
- A célcsoportokat érintő tájékoztatás és információ hiány; > le kell küzdeni, át kell hidalni megfelelő kommunikációval, szervezéssel, ellenőrzéssel.

Esélynövelő, esélyteremtő javaslatok célcsoportok szerint

Fogyatékkal élők számára:

- **A foglalkoztatottságuk javítása;** a rehabilitációs foglalkoztatás lehetőségeit kihasználva és a Munkaügyi Központtal együttműködve
- **Akadálymentesítés;** bár az önkormányzatok középületei többnyire akadálymentesítettek, az oda vezető utakon a közösségi közlekedés, járdák, parkok akadálymentesítése folyamatosan szükséges
- **Legyen jeltolmács vagy az ügyintéző tudjon jelezni** a hivatalokban - a lehetőségekhez mérten
- **Fogyatékkal élő személyek bentlakásos intézményének megvalósítása,** mellyel speciális igényeiknek eleget lehet tenni. Ennek létrehozása pályázati lehetőségek segítségével
- **Pszichiátriai szakellátás megszervezése,** összehangolva a közösségi pszichiátria visszaállításával, járási szinten, alapellátásként
- **Érzékenyítő programok szervezése** iskolákba (látogatások 6-8 alkalommal, 3-4 fő alkalmanként), ahol bemutatják saját magukat a kerekesek, művégtagos, gyengén látóak, vakok, siket emberek, hogyan élnek

Gyermekek számára:

- **Állandó, iskolai háttér-szakemberek biztosítása;** a tanárok mellé, köztük pszichológus, logopédus, gyógy-testnevelő, pedagógiai asszisztens
- **Családsegítő szakemberek biztosítása** a hátrányos helyzetű gyerekek (és családjuk) támogatására
- **Tehetséggondozás;** esélyteremtés a tanulmányaiban, sportteljesítményében kiemelkedő képességű gyerekek tehetségének kibontakoztatására
- **Iskolaválasztási és pályaválasztási segítség** gyerekeknek és szülőknek a KLIK munkáját támogatva
- **Szakemberek a 14-18 éves korosztálynak;** közösségteremtő és nevelő céllal; életvezetési, karriertervezési tanácsadás; drogrevenziós és bűnmegelőzési segítség
- **Nyári szünidei felügyelet;** nyári napközök, nyári táborok szervezésével – akár járási szinten
- **Iskolák fogadókészségének kialakítása a fogyatékkal élők esetében,** például kortársakkal való közös programok szervezése (kortárs segítők)
- **Érzékenyítő programok;** az ún. kezelhetetlen gyerekek, romák, fogyatékkal élők integrálásának elősegítésére. Heterogén csoportok alakítása a szegregáció mentesség érdekében.

Romák és mélyszegénységben élők számára:

- **Munkahelyek teremtése;** vállalkozások ösztönzése önkormányzati kezdeményezéssel, állami és pályázati támogatással
- **Hosszú távú szocializációs, szemléletformálási folyamat;** munkába állítás csak tudatosan megtervezett, átgondolt, többlépcsős fejlesztéssel:

(→alapkompenciák→segédmunka→szakmunka→kvalifikált szakmunka)
- **Munkáltatói igények felmérése** a munkaerőre és szakképzettségre vonatkozóan; csak a valóban szükséges szakképzéseket tervezni
- **Képzési térkép,** hova lehet menni oktatásra, milyen szakképzettséget lehet szerezni, kik hajlandók helybe jönni előadónak/oktatónak. A helyi realitásokat figyelembe vevő szakképzési terv.
- **Önellátó települések kialakítása, megerősítése** – a szükséges állami és pályázatait támogatások, források beszerzése, bevált gyakorlatok átvétele
- **Anti-szegregációs lépések;** szociális bérlakások építése, energetikai fejlesztése, szemléletváltás, példaadás, pozitív minták, jó gyakorlatok átvétele
- **Gazdálkodási, életvezetési, gyermeknevelési felvilágosító munka,** szemléletformáló képzések szervezése roma önkormányzatok bevonásával
- **Egészségügyi és szexuális felvilágosítás, alapvető szűrővizsgálatok** megszervezése helyben és hatékony kommunikációja a célcsoportnál

Nők számára:

- **A kisgyermekes anyák munkaerőpiacra visszatérésének segítése;** az önkormányzatok hosszútávon biztosítják a gyermekek nappali ellátását reggeltől estig, nyári időszakban is (bölcsőde, óvoda)
- **A gyermekintézmények (bölcsőde, óvoda, iskola) nyitva tartása;** megfelelő legyen ahhoz, hogy az anyák 8 órás munkát is tudjanak vállalni egész évben, lakóhelyen kívül is
- **Családi napközik, bölcsődék működésének támogatása**
- **Anyától;** krízishelyzetben lévő fiatal várandós anyák, támogatás nélkül maradt anyák és újszülöttek megsegítésére (járási szintű megoldás)
- **Családok átmeneti otthonának kialakítása;** krízishelyzetben levő nők és családok azonnali megsegítésére (járási szintű megoldás)
- **A családon belüli erőszak (CSBE) visszaszorítása;** családsegítő szervezetek, gyámügy, gyermekvédelem, rendőrség hatékonyabb fellépésével
- **A nők társadalmi szerepvállalásának segítése;** több helyi civil szervezet irányításában vállalnak szerepet a nők, ezáltal nagy befolyásuk van a közösség civil közösségi életének alakulására.

Idősek számára:

- **Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás; a képzettség növelése**
- **Házi/otthoni szociális segítségnyújtás; mennyiségi és minőségi fejlesztés**
- **Bentlakásos intézményrendszer** fejlesztése; felújítása, bővítése, a szakellátáshoz szükséges források, feltételek biztosítása
- **Közösségi terek fejlesztése;** az idősek elszigetelődésének megakadályozására kirándulások szervezése, fellépések látogatása, valamint olyan programok szervezése, melyek generációkat kötnek össze. Az idősebbeket az önkéntes tevékenységekbe bevonni, pl. beszélgetőtársként, felolvasóként.
- **Idősek informatikai képzése;** információs esélyegyenlőségük javítására
- **Vérvétel és laborvizsgálatok megoldása helyben** (mobil labor)
- **Szűrővizsgálatok megoldása helyben** (szűrőbuszok)
- **A közösségi pszichiátria visszaállítása** járási szinten alapellátásként

5.2. A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programterv kerekasztalának stratégiai prioritásai

- Szervezett, összehangolt kommunikáció a témában a járási hivatal, önkormányzati hivatalok és az intézmények, a civil szervezetek közreműködésével;
- A szervezetek közötti információáramlás fejlesztése és a kapcsolatok erősítése levelezőlista létrehozásával: (A civil szervezetek, és az önkormányzatok közötti kommunikációs nehézségek áthidalására is levelezőlista létrehozása. Célszerű a JEP létrehozásában résztvevők számára egy külön levelezőlista létrehozása is.);
- Civil szervezetek együttműködésével közös pályázati lehetőségek felkutatása, közös projektek szervezése. (A pályázatok figyelése, megtervezése, előkészítése, megírása és elszámolása mind olyan feladat, amiben az együttműködés jelentős előnyöket biztosít.);
- Fizikai akadálymentesítés - nemcsak középületek, hanem az oda vezető utak esetében is;
- Infokommunikációs akadálymentesítés; idősek számítógépes oktatásával, helyi vonatkozású tartalmak tudatos bővítésével
- Adatkérés a fogyatékkal élők és más hátrányos helyzetben lévő célcsoportok megismerése céljából, országos szervezeteikkel szorosabb együttműködés kialakítása;
- Internetes felület kialakítása fogyatékkal élők esélyegyenlősége javítása céljából (a honlapokon hasznos információkkal, pl. alapvető fogalmak magyarázata; krízisvonalak, elérhetőségek elhelyezése: civil szervezetek; jogsegély pontok; buszmenetrendek, hol közlekedik mozgáskorlátozott busz, mely épületek akadálymentesek)
- Nyomtatott tájékoztató kiadványok elkészítése, amelyből hasznos információkat, elérhetőségeket ismerhetnek meg az esélyegyenlőség iránt érdeklődők (és amelyek az internetes felületeken is elérhetők);
- Jó gyakorlatok, máshol bevált módszerek, regionális és országos példák, működő minták alkalmazása a járás településein.
- Munkalehetőségek teremtése minden lehetséges módon, pl. önellátó települések, szociális szövetkezetek keretei között, önkormányzati kezdeményezéssel, állami és pályázati támogatások szakszerű, előre megtervezett és megszervezet igénylésével, keresésével. Az önkormányzatok figyelik a településeiken nyíló a lehetőségeket és egymást is tájékoztatják (pl. az esélyegyenlőségi levelezőlistákon);

- Közfoglalkoztatás során, vagy szövetkezeti formában megtermelt termékek feleslegeinek értékesítési lehetősége a járás településein, illetve egymás között a roma és a mélyszegénységben élők esélyegyenlősége javítása céljából;
- Szemléletváltást adó képzések, programok részben a munkahelyen való beválás, az elhelyezkedési esélyek javítása céljából (többlepcsős fejlesztés), részben a hétköznapi életvezetés, lakhatás terén szükséges felzárkózás céljából (háztartásvezetés, pénzzel való gazdálkodás, gazda szemlélet, karbantartás, stb);
- A közmunka programokban résztvevők következetes ösztönzése és ellenőrzése, betanításuk, továbbképzésük tudatos alakítása a későbbi elhelyezkedés, más munkahelyen való beválás elősegítése céljával
- Idősek otthonának kialakítása és bővítése, az érintett intézmények járáson belüli koordinációval (pl. várólisták egyeztetése, összehangolt feltételek a bekerüléshez);
- A szociális ellátás (házi segítségnyújtás, szakellátás) feladataihoz további, kiegészítő források felkutatása, pályázása, megszerzése;
- Egészségügyi szűrések megszervezése, lehetőleg rendszeresen, állandó helyszínen;
- Az orvosi ellátás színvonalának és elérhetőségének megőrzése, javítása
- Érzékenyítés- szemléletformálás az általános iskola felső tagozata, illetőleg középiskolások körében;
- Nyári felügyelet járási szintű összefogással az óvodás-iskolás korú gyerekeknek nyári napközik vagy nyári táborok szervezésével;
- A járásban működő mozgó könyvtár szolgáltatásinak bővítéséhez további források előteremtése

5.3. Megvalósítás és legitimáció

Biztosítani kell, hogy a járás minden lakója, a települések intézményei és azok munkatársai, valamint az érintett szakmai és társadalmi partnerek számára elérhető legyen a Hegyháti Járás Esélyteremtő Programterve.

Monitoring

A nyilvánosság folyamatos biztosítására legalább évente tájékoztatni szükséges a program megvalósításában elért eredményekről, a monitoring eredményeiről a települések tisztviselőit, az intézményeket és az együttműködő szakmai és társadalmi partnerek képviselőit.

A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programtervének kerekasztala által végzett éves monitoring vizsgálatok eredményeit nyilvánosságra hozza a személyes adatok védelmének biztosítása mellett. A nyilvánosság biztosítására az érintett önkormányzatok összehangolt honlapja áll rendelkezésre.

Az eredményekre felhívja a figyelmet a települési önkormányzatok és intézményeinek különböző rendezvényein, beépíti kiadványaiba, a tolerancia, a befogadás, a hátrányos helyzetűek támogatásának fontosságát igyekszik megértetni a lakossággal, a támogató szakmai és társadalmi környezet kialakítása érdekében.

Köteleességek és felelősség

A Járási Esélyteremtő Programterv végrehajtása során a Hegyháti Járási Esélyteremtő Programterv megalkotására összehívott kerekasztal tagjai vállalják, hogy

- Folyamatosan együttműködnek a meghatározott célok elérése érdekében
- Biztosítják a járás minden lakója, valamint az érintett szakmai és társadalmi partnerek számára, hogy elérhető legyen a Járási Esélyteremtő Programterv.

Azokon a településeken, ahol a Járási Esélyteremtő Programtervet (JEP) megelőzően nem került sor a Helyi Esélyegyenlőségi Programterv (HEP) áttekintésére és frissítésre, ott célszerű az elkészült JEP-et is figyelembe venni a HEP frissítésekor. A kerekasztal résztvevői javasolják, hogy a JEP vállalásait az adott esélyegyenlőségi problémákban érintett települések e témával foglalkozó szakemberei vegyék át, és saját igényeikhez, helyzetükhöz mérten építsék be a Helyi Esélyegyenlőségi Programtervbe.

Érvényesülés, módosítás

A járási esélyteremtő programtervet 5 évre kell tervezni. Időarányos megvalósulását, illetve a helyzetelemzésben feltártak esetleges megváltozását át kell tekinteni, és a járási esélyegyenlőségi programot felül kell vizsgálni.

A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programtervének kerekasztala saját hatáskörben dönt a vonatkozó jogszabályok figyelembe vételével az esedékes felülvizsgálat idejéről.

A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programtervét mindenképp módosítani szükséges, ha megállapításaiban lényeges változás következik be, illetve amennyiben a javasolt és tervezett beavatkozások nem elegendő módon járulnak hozzá a kitűzött célok megvalósításához.

Elfogadás módja és dátuma

Az Hegyháti Járás Esélyteremtő Programtervének társadalmi és szakmai vitája megtörtént.

Az észrevételek beépültek a Hegyháti Járás Esélyteremtő Programterv megvalósítandó feladataiba. Ezt követően a Járási Esélyteremtő Programterv megalkotására megalakult kerekasztal tagjai a Hegyháti Járás Esélyteremtő Programtervét megvitatták és elfogadták.

A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programterv megalkotására összehívott kerekasztal jóváhagyása a Hegyháti Járás Esélyteremtő Programtervének elválaszthatatlan részét képezi.

6. Mellékletek

6.1. melléklet: Kapcsolódó EU és nemzeti stratégiák

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben foglalt esélyegyenlőségi programok kapcsolódnak a következőkben felsorolt, EU és nemzeti szintű stratégiákhoz, ágazati politikákhoz:

Az EU 2020 stratégia¹

Az Európa 2020 az Európai Unió 10 évre szóló növekedési stratégiája, a 2000-ben megkezdett Lisszaboni Stratégia folytatása, annak tapasztalatait beépítő új, közösségi gazdaságpolitikai célrendszer és ahhoz tartozó intézkedésterv. Célja nem csupán a válság leküzdése, a stratégia az uniós növekedési modell hiányosságait hivatott megszüntetni, és az intelligensebb, fenntarthatóbb és befogadóbb növekedés feltételeit kívánja megteremteni. Az esélyegyenlőség szempontjából releváns célkitűzések, melyeket 2020-ra az EU egészének teljesítenie kell két területen is megjelenik. Az oktatásban a lemorzsolódási arányt 10% alá kell csökkenteni. A szegénység/társadalmi kirekesztés ellen ható intézkedések sora pedig azt célozza, hogy legalább 20 millióval csökkenjen azok száma, akik nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élnek, illetve akik esetében a szegénység és a kirekesztődés reális veszélyt jelent.

Nemzeti Reform Program²

Az Európa 2020 stratégia megvalósításának legfontosabb eszközét tagállami szinten a nemzeti reformprogramok jelentik, melyeket a tagállamoknak minden év áprilisában, a stabilitási/konvergencia programokkal együtt kell elkészíteniük. A nemzeti reformprogramok rögzítik az uniós kiemelt célok alapján megfogalmazott nemzeti célokat, továbbá ismertetik, hogyan kívánják a kormányok a célokat teljesíteni, illetve a növekedést hátráltató akadályokat leküzdíteni. A dokumentumok azt is meghatározzák, hogy kik, mikor, milyen intézkedéseket hoznak majd, s hogy ennek milyen költségvetési vonzatai lesznek. A Nemzeti Reform Program az

¹ A Bizottság közleménye a Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, az Európai Központi Banknak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Beruházási Banknak – Intézkedések a stabilitás, a növekedés és a munkahelyteremtés érdekében, Brüsszel, 2012. május 30.

² Európai Bizottság, Európa 2020 http://ec.europa.eu/europe2020/documents/related-document-type/index_hu.htm

esélyegyenlőségi célcsoportok helyzete javításának szempontjából közvetlen jelentőséggel bíró célkitűzéseket és intézkedéseket tett.

Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia³

A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (NTFS) az Európai Bizottság által 2011-ben jóváhagyott „A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere 2020-ig” című dokumentumban foglaltakhoz illeszkedik. Az NTFS a szegénység elleni fellépés érdekében megfogalmazott felzárkózási-politikát helyezi középpontba, emellett hangsúlyos célja a roma közösségek kirekesztése ellen ható folyamatok megelőzése, felszámolása. A stratégia célja, hogy a szegénység szempontjából meghatározó problématerületek – gyermekszegénység, romák helyzete, hátrányos helyzetű térségek – hosszú távú elképzeléseinek integrálását, kiegészítését, egységes célrendszerben történő kezelését kívánja előmozdítani, figyelemmel, a többi, a társadalmi felzárkózási szempontjából releváns stratégiára, így a gazdaságfejlesztéssel és foglalkoztatáspolitikára, a vidékfejlesztésre, az egészségügyi, szociálpolitikai, közigazgatási elképzelésekre.

„Legyen jobb a gyerekeknek!” Nemzeti Stratégia⁴

A Legyen Jobb a Gyerekeknek Nemzeti Stratégia szükségességét elsősorban az indokolta, hogy csökkentse a gyermekek és családjaik nélkülözését, javítsa a gyermekek fejlődési esélyeit. A törvény minden gyerekre kiterjed, de értelemszerűen azoknak a gyerekeknek kell prioritást kapniuk, akiknek érdekei a legjobban sérülnek, akiknél a nélkülözések a legjobban korlátozzák fejlődésüket. A Nemzeti Stratégia másik fontos indoka a szegénységi ciklus megszakításának szükségessége, a gyermekek és a társadalom közös távlati érdeke.

³ Nemzeti Társadalmi és Felzárkózási Stratégia – mélyszegénység, gyermekszegénység, romák (2011-2020.) Budapest, 2011. november <http://romagov.kormany.hu/nemzeti-tarsadalmi-felzarkozasi-strategia>

⁴ 47/2007. (V. 31.) OGY határozat a „Legyen jobb a gyerekeknek!” Nemzeti Stratégiáról, 2007-2032.; www.biztoskezdet.hu

Roma Integráció Évtizede Program⁵

Az Országgyűlés 2007. június 25-én fogadta el a Roma Integráció Évtizede Program Stratégiai Tervéről szóló 68/2007. (VI. 28.) OGY határozatot, amely a Kormány feladatául tűzi, hogy a Stratégiai Terv végrehajtására készítsen rövid távú, kétéves időszakokra szóló intézkedési terveket. A Stratégiai Terv négy prioritási területen (oktatás, foglalkoztatás, lakhatás és egészségügy), az egyenlő bánásmód érvényesítésével kapcsolatban, továbbá a kultúra, a média és a sport területén határoz meg átfogó célokat, a célokhoz kapcsolódó konkrét feladatokat, az ezekhez rendelt mutatókat, továbbá a feladatok eléréséhez szükséges intézkedéseket. A nemek közötti esélyegyenlőség megteremtését a négy prioritási területen megfogalmazottakhoz kapcsolódó feladatokon és intézkedéseken keresztül kívánja megvalósítani.

Nemzeti Ifjúsági Stratégia

Az Országgyűlés 2009-ben fogadta a Nemzeti Ifjúsági Stratégiáról készült dokumentumot (88/2009. (X. 29.) OGY határozat). A Stratégia az ifjúsági korosztályokkal kapcsolatos állami felelősség összefoglalása a 2009- 2024. időszakra vonatkozóan. Részletezi az ifjúságpolitika hosszú távú társadalmi céljait, megvalósításukhoz az egyes területeken a horizontális és specifikus célokat, valamint ezekhez kapcsolódó részcélokat határoz meg. A Stratégia megvalósítása kétéves cselekvési tervek mentén történik, a 2012-2013. évi cselekvési tervről az 1590/2012. (XII. 27.) Korm. határozat rendelkezik.

⁵ A Roma Integráció Évtizede Program Stratégiai Tervéről szóló 68/2007. (VI. 28.) OGY határozat; Szociális és Munkaügyi Minisztérium, 2008.

6.2.melléklet: A Hegyháti Járás érintett településeinek problémalistája

A Hegyháti Járás településeinek a pályázat arra is lehetőséget ad, hogy a már meglévő, helyi esélyegyenlőségi programokat (HEP) járási szinten ez alkalommal is felülvizsgálják, és egy olyan közös, járási programtervet (JEP) fogadjanak el, amely az eddig tapasztalt eredményeket vagy lemaradást figyelembe véve az aktuális lehetőségeikhez és adottságaikhoz képest a legjobban képesek szolgálni az idősek, nők, gyerekek, mozgássérültek, fogyatékosok, mélyszegénységben élők esélyegyenlőségét.

A pályázat szándéka javítani a járási szintű együttműködést, a feladatok szervezésének, ellátásának minőségét, koordinációját, a feladatokkal megbízott szakemberek és vezetők kommunikációját. Célja továbbá a frissen elvégzett helyzetelemzés és problémafeltárás ismeretében ésszerű költségfelhasználást megvalósítani, hogy javuljon a költséghatékonyság és a problémakezelés.

A megvalósítás lépéseéhez tartozik az önkormányzatok, egyházi és civil szervezetek vezetői közötti együttműködések kialakítása és megerősítése az esélyteremtés terén, amely az augusztusi találkozók már el is kezdődött. Ezeken a találkozók az esélyteremtéssel és esélyegyenlőséggel foglalkozó szakemberek, civil szervezetek, egyházak képviselői vettek részt, hogy felajánlják segítségüket, tapasztalataikat a települések vezetőinek.

A következőkben azon problémák listája látható esélyegyenlőségi célcsoportok (pl. idősek, nők, gyerekek) szerint, amelyeket a települések vezetői és a szakmai támogatók eddig együtt összegyűjtöttek. A lista természetesen kiegészíthető és bővíthető a továbbiakban is, ahogyan a Helyi Esélyegyenlőségi Programtervek, valamint a Járási Esélyegyenlőségi programtervek is folyamatosan frissíthetők az érintettek szándékai szerint a kijelölt esélyegyenlőségi ügyekben felelős személyek tájékoztatása mellett.

Mélyszegénységben élők és romák célcsoportja

- Szocializációs gondok, hiányzik a mintaadás
hiányzik a munka becsülete, a munkára nevelés (oktatás, képzés?)
megtanítani a mosógépes mosást, a fürdőszoba és a WC használatát.
megtanítani a háztartásvezetést és a pénzbeosztást (heti bontásban talán könnyebb lenne beosztani a pénzt – heti bontásban kellene érkezni a szociális juttatásoknak, családi pótléknak?)
- Hiányzik a szociális juttatásokhoz való hozzáférés lehetőségeinek pontos ismerete, ahogy a konkrét jogosultságok ismerete is
a támogatásból kimaradt rászorulóknak egyre nagyobb csoportot alkotnak
- hiányzik hozzáférésük, hozzájutásuk az alapvető eü szolgáltatásokhoz
általános eü. felvilágosítás, és különösen a szexuális felvilágosítás szükséges
alapvető szűrővizsgálatok (pl. tüdő- és rákszűrések) kellene
- Probléma az iskolázatlanság, és a tankötelezettség megszűnése 16 éves kor után
- A lakhatási gondok megoldása nem tartós
nincs állandóság az elhelyezésben
nem érzik sajátjuknak a szociális lakást (gazda szemlélet hiányzik)
- A foglalkoztatottság megoldatlansága, munkahelyek hiánya alapvető gond számukra
túl kell lépni azon, hogy a közmunka csak utcaseprésből állhat (értelmes és hasznos munka betanítása, ellenőrzése, munkafegyelem kialakítása)
nincsenek szociális támogatással működtethető helyi vállalkozások (téglagyár?)
(gyógyforrás?) Hasznos lenne foglalkoztatási szövetkezet létrehozása
akadályokba ütközik az önellátó települések kialakítása is, nincs támogatás országos vagy állami részről (jogsabályi akadályok az önellátó falu koncepciójának útjában)
- A képesítést adó tanfolyamok (kosárfonás, virágkötés) nem valós piaci igények alapján indulnak, ezekkel nem lehet elhelyezkedni, munkába állni. Előbb munkahely kellene, utána jöhet az álláshoz szükséges képesítés oktatása
- A kisebbségi önkormányzat javaslatai alapján olyan oktatás, képzés kell, amely szemléletváltás tud elérni, és amely után a romák nagyobb eséllyel tudnak eredményesen teljesíteni.

Időskorúak célcsoportja

- Problémát jelent az idősek alapellátásának biztosítása és szinten tartása (pl. házi segítségnyújtás, szociális étkezés), miközben számuk és arányuk egyre nő
- Jellemző a források hiánya, a normatíva nem elegendő
- A halmozottan hátrányos helyzetű járásokban az országos normatíva nem elegendő, az ilyen települések/járások normatíváját egyedi elbírálás alapján emelni kellene
- A szociális támogatásból kimaradt idős rászorulókat egyre nagyobb csoportot alkotnak
- Hiányzik az idősek otthonában biztosítható ellátás a járás településein élő időseknek
 - a meglévő mágocsi idősek otthonában a 35 férőhely kevés, illetve Alsómocsoládon 42 férőhely mellett szintén várólista van a bekerüléshez
 - nincs idősek otthona Sásdon sem. (létre kell hozni egy ilyen városi/ járási intézményt)
- Minden egészségügyi szűrővizsgálat problémát jelent. Sásdon nincs rendszeres szűrés (szűrőprogramok 2 évente?)
- Szállításuk, utazásuk a dombóvári szakrendelésekre, kezelésekre nem megoldott
- A jelzőrendszeres szolgáltató nem képes segítséget nyújtani szükség esetén
- Foglalkoztatás nem megoldott a férfiaknál a 45-55 éves kor között. Gondot jelent a férfiak kései nyugdíjazása
- Az internet használata az idősek számára gyakran problémás (oktatás?) (gépek?)

Fogyatékkal élők célcsoportja

- Foglalkoztatottság hiánya jellemző probléma
- Szolgáltatásokhoz való hozzáférés nem megoldott
- Nem kezdődött el a kapcsolatkeresés kell a fogyatékosok felkészült, ellátott országos szervezetivel
- hangos-könyv állomány fejlesztése indokolt lenne
- Jellemző komplex tervezés hiánya, amely már kiinduláskor figyelembe venné a fogyatékosok igényeit (pl. épületek, járdák, parkok, beszerzett járművek estében)
- A kezdődő fogyatékoság vagy enyhe fogyatékoság figyelembe vétele, követése ki-marad, nem megoldott, és sok segítségre szoruló ember hullik ki a szűrőn emiatt.

Gyerekek célcsoportja

- Fogyatékkal élő gyerekek és fiatalok eljutása iskolába, középiskolába problémás
- Nincs állandó jelleggel elérhető logopédus, iskolai pszichológus, fejlesztő pedagógus, gyógy-testnevelő A meglévő szolgáltatás ezeken a területeken nem elégséges, problémás esetekben az azonnali segítség hiányzik, nem megoldott.
- Nincs megfelelő képzettségű és elegendő számú családterapeuta és szociális munkás a segítségre szoruló gyerekekhez, illetve családjaikhoz.
- Hiányzik a megfelelő hatékonyságú szemléletformálás, nevelőmunka, oktatás (pl. táplálkozási tanácsok, tanulástechnika, életvezetési technikák, karriertervezés)
- Problémát jelent a továbbtanulás elősegítése, a megfelelő iskolaválasztás előkészítése, a pályaválasztási tanácsadás és tapasztalatszerzés.
- Problémát okoz a tehetség gondozás; a források hiánya miatt nem lehetséges szakadókat, művészeket, lelkes pedagógusokat sokszor még utaztatni sem, nem hogy szerződtetni közép vagy hosszú távon
- Az önerőből és társadalmi munkában végzett tehesség gondozáshoz alapvető eszközök beszerzése is problémát jelent (mikrofonok, állványok, hangszerek, erősítők, színpadtechnikai eszközök, mobil színpad, stb)
- Mágocs és Sásd kivételével nincs nyári szünidei felügyelet a járás településén (lehetnének járási szervezésű nyári napközik, nyári táborok pl. Magyarhertelenden.)
- Nincs megfelelő, hatékonyan működő közösségi tér a 14-18 éves korosztálynak, illetve nagyon nehezen megszólíthatóak.
- Nyári nyelvoktatás hiánya (összekötve a nyári táboroztatással, tanítási gyakorlaton lévő egyetemistákkal?)

Nők

- A foglalkoztatás továbbra is problémás
 - GYES utáni visszatérés
 - Bölcsődei férőhelyek hiánya
 - Óvodai nyitva tartás szűkösége, illetve nyári zárva tartás
 - Rugalmas munkakezdés nehézségei
- Családbarát munkahelyek hiánya
- Női családfenntartók egyre nagyobb száma – férjek külföldi munkavállalása, válások
- Nők elleni erőszak, brutalitás nyíltan és látens formában egyaránt
- Nincs családok átmeneti otthona
- Nincs a járásban anyaotthon
- Prostitúció és emberkereskedelem is lehet a nők külföldi munkavállalása mögött

7. Felhasznált irodalom

1. A foglalkoztatottság és a munkanélküliség regionális különbségei (2012 2013. július), KSH
2. Allport, G.: (1999.) Az előítélet. Osiris Könyvkiadó, Budapest,
3. Atkinson, R. L.; Atkinson, R. C.; Smith, E. E.; Bem, D.J.; Nolen-Hoeksema, S. : (1995) Pszichológia. Osiris Könyvkiadó, Budapest,
4. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. ÉVI CXXV. Törvény alkalmazása (2014) Egyenlő Bánásmód Hatóság, tananyag
5. Bodrogi B. (2011.) A diszkrimináció elleni küzdelem módszerei. Magyar Helsinki Bizottság, Budapest,
6. Feladatellátási intézményhálózat működtetési köznevelés-fejlesztési terv (2013-2018), Baranya megye Oktatási Hivatal
7. Globális nevelés a középiskolában (2011) Az esélyegyenlőség és a társadalmi különbségek témájának feldolgozása Módszertani segédanyag pedagógusoknak
8. KSH (2013) Magyarország járásai
9. Megváltozott munkaképességűek a munkaerőpiacon (2012. május), KSH
10. Sándor Judit (2009) Esélyegyenlőségről általában, esélyegyenlőségi prioritások, tanulmány